

פסטיבל הסרטים בחיפה || האוטוביוגרפיה הכתובה בבטון של האדריכל אוגוסט פרה

סרט תיעודי שיוקרן בפסטיבל חיפה יוצא למסע בעקבות אוגוסט פרה, מאבות הבטון האדריכלי, שהעניק פרשנות מודרנית לאמנויות בנייה מסורתיות. באמצעות דמותו ויצירותיו של פרה, הבמאי מערער על תפישת האדריכלות כמוצר צריכה

• אסתר זנדברג

• 11.09.2013

סרטו התיעודי של היינץ אמיגהולץ, "פרה בצרפת ואלג'יריה", נראה ברגע הראשון כאילו עלה באוב מערב שקופיות בשנות ה-70. לאורך כמעט שעתיים, הסרט מתעד את יצירתו של האדריכל הצרפתי אוגוסט פרה (Perret) בשתי המדינות בתקופת הקולוניאליזם הצרפתי בצפון אפריקה בעשורים הראשונים של המאה הקודמת בדממה, ללא כל קריינות או דברי הסבר, בלי פואנטות או נקודות מפנה דרמטיות. הסיכוי לצלוח את הזמן נראה אפסי. בעיני רוחי כבר דימיינתי את (מעט) הצופים מנמנמים באולם שבו יוקרן הסרט בפסטיבל הסרטים הבינלאומי חיפה בסוכות.

אלא שהיאוש היה מוקדם מדי. רגע לפני שחתכתי בקפיצות קנגרו לסוף, התחולל המהפך. המצגת הדוממת לכאורה נחשפה בהדרגה כמלאת חיים, רעשי רחוב ובני אדם, תנועת ציפורים וצמרות עצים, קצב וסיפור משלה. המסע הוא הזמנה למסע, ממושך דיו, בעקבות יצירתו האדריכלית של פרה (1874–1954), עושרה הבלתי נדלה וגלגוליה במסלולי ההיסטוריה והתרבויות האירופית והצפון-אפריקאית, שבהן הותיר חותם מרשים. הוא מעלה שאלות על תרבות, חברה, קולוניאליזם, כלכלה, שימור, אדריכלות ופוליטיקה.

מתוך הסרט: מוזיאון העבודות הציבוריות, כיום פאלה ד'לנה, פריז, 1937-1939. צילום: היינץ אמיגהולץ

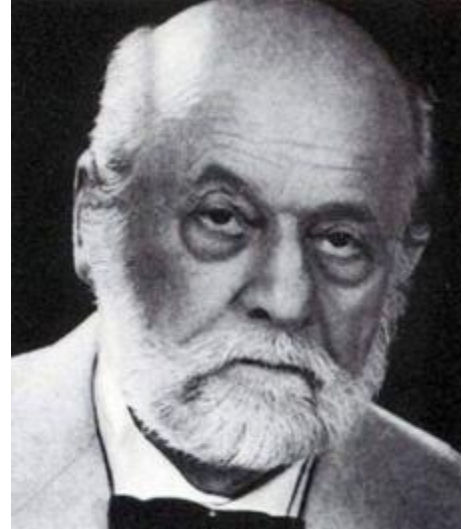
עוד כתבות בנושא

רטרוספקטיבה ראשונה לאדריכל אל מנספלד במוזיאון ת"א 12:00 | 30.04.2012

שיישאר בבית 00:00 | 05.09.2007

פרה הוא מאבות הבטון האדריכלי. הוא בנו של סתת אבן וקבלן בנייה, והפסיק את לימודי האדריכלות שלו כדי להיכנס לעסקי הבנייה של אביו. עם אחיו, גוסטב וקלוד, הוא הפך את מפעל הסיתות למעבדת ניסוי בבטון מזוין, בתיעוש הייצור ובשימוש חסכוני בחומר. מעבר לסגולות המבניות של הבטון ביקש פרה לחשוף את איכויותיו האדריכליות. יצירותיו נחשבות למופת לפרשנות מודרנית לאמנויות בנייה מסורתיות בחומר ששינה את פני האדריכלות. לעין ישראלית, המורגלת בבטון ברוטלי מחוספס וגס, תחרת הבטון הטרומי של פרה היא ללא ספק סוג של ריפוי.

בלי הפרעות נוסטלגיות

אוגוסט פרה.

פרה הוא מורו, רבו וידידו של [לה קורבוזיה](#), שעבד במשרדו בראשית המאה הקודמת. ב-1915 בילו השנים חופשת קיץ בבית הנופש של פרה בדרום צרפת, מפגש הנחשב מכריע להמשך עבודתו של לה קורבוזיה. בין השניים התקיים במשך שנים קשר מכתבים ענף. 50 מהם התפרסמו בספר שיצא לאור ב-2006 ושופך אור על היחסים בין המורה לתלמיד ועל השפעת פרה על לה קורבוזיה - שמרד ברבו במצח נחושה, כמו רבים מבני דורו שהתעניינו בחללים שהבטון איפשר לייצר יותר מאשר בפוטנציאל האדריכלי הטמון בו.

הסרט צולם במשך שלושה חודשים בין מארס ליולי 2011. יצירותיו של פרה מתועדות כפי שהן נראות ומתפקדות כיום, ומונצחות (בצבע) על רקע התרחשות אורבנית עכשווית. לצד העדר קריינות, בולט בו גם העדרו של חומר ארכיוני כלשהו, או צילומים בשחור לבן - בחירה המנטרלת הפרעות נוסטלגיות. פרה תיכנן מגוון מרשים של טיפוסים בנייה, בתי חולים וקתדרלות, מבני ציבור וממשל, בנייני מגורים וסטודיות לאמנים. הסטודיו שתיכנן ב-1929 לפסלת היהודייה הצרפתית-ישראלית חנה אורלוף הוא כיום מוזיאון פרטי לעבודותיה, המוצגות בו בדחיסות מהפנטת.

עבודתו הנרחבת והמורכבת ביותר של פרה היא התוכנית לשיקום רובע משכנות עוני במרכז העיר לה הבר בנורמנדי, שנהרס במלחמת העולם השנייה. עבודות השיקום התחילו בתום המלחמה והסתיימו בראשית שנות ה-60 עם גמר בנייתה של קתדרלת סנט גוז'ף במרכז השכונה. הכנסייה, שניכרת בפרפראזה מתועשת אופיינית לפרה על סגנון גותי, משתלבת בהרמוניה מושלמת עם השיכונים שהוקמו בשכונה.

ב-2005 הוכרז מרכז העיר לה הבר המחודש על פי תוכניתו של פרה כאתר מורשת עולמית על ידי אונסק"ו. התוכנית המקורית עברה שינוים רבים בדרך ליישומה, ורעיונות נועזים רבים נגנזו, בהם הרעיון להגביה את מפלס הקרקע בשכונה הנמוך מפני הים ומועד להצפות. עם זאת, ועדת אונסק"ו ציינה את השכונה כראויה לתואר בזכות של "השילוב המושלם של מודרניזם ומסורת, אדריכלות, טכנולוגיה ותכנון ערים", כפי שנכתב בנימוקים.

מתוך הסרט "פרה בצרפת ואלג'יריה": קתדרלת סנט ג'וזף, לה הבר, צרפת, 1951-1958. צילום: היינץ אמיגהולץ

לבנות אוטוביוגרפיה

הסרט על פרה הוא פרק בסדרה "ארכיטקטורה כאוטוביוגרפיה", שהבמאי אמיגהולץ התחיל בעשייתה לפני כמעט 20 שנה. הוא יליד העיר ברמן ב-1948, במאי, אמן, כותב ומפיק, המתמקד בסרטי תעודה בתחומי האמנות. במסגרת הסדרה צילם וביים, באותה דרך ייחודית ועם אותו פסקול של רחשי רחוב, סרטים על עבודתם של אדריכלים ומהנדסים איקוניים כמו [אדולף לוס](#), לואיס סאליבן, רודולף שינדלר ופייר לואיג'י נרווי.

עם הקרנתו לראשונה של הסרט על פרה במוזיאון לאמנות מודרנית בניו יורק בפברואר השנה הסביר אמיגהולץ בראיון למגזין המקוון "Idiom" כי בחר להשמיט מסרטיו קריינות או דברי הסבר משום שבימינו יש די והותר מידע זמין באינטרנט והוא מעדיף להקדיש את זמן המסך כדי להציג אדריכלות "כעשייה צילומית נטו, ללא הפרעות רקע". בכותרת "ארכיטקטורה כאוטוביוגרפיה" הוא התכוון להדגיש ש"יש מי שכותב את האוטוביוגרפיה שלו

ויש מי שבונה אותה". אדריכלות לדבריו היא טקסט בזכות עצמו, המלמד על מה שקיים ומה שמתרחש.

הצילומים בסרט מתעדים את יצירותיו של פרה בדרך כמו זו שבני אדם קולטים אדריכלות כשהם נתקלים בה בחיי היום-יום או חיים בתוכה - ומערערים על הפוזה הצילומית האדריכלית המגזינית ועל תפישת האדריכלות כמוצר צריכה. לעתים המבנים נקטעים במקומות הלא נכונים, בגובה העין. אמיגהולץ קובל על הדיקטטורה של הצילום "הנכון" שאדריכלים לעתים כופים על צילום עבודתם.

אמיגהולץ גם מתקומם נגד התופעה הרווחת יותר ויותר כיום של "צנזורה קפיטליסטית", כהגדרתו, על תיעוד אדריכלי על ידי בעלי זכויות הצילום. כשתיכנן ליצור סרט על האדריכל המקסיקאי לואיס ברגאן, הוא נדרש לשלם עשרות אלפי יורו לחברת הריהוט ויטרה שרכשה את זכויות הצילום. מכיוון שלא הצליח לגייס את הכסף, הוא נאלץ להסתפק בצילומי חוץ בלבד.

יצירותיו של פרה תוכננו ונבנו בתקופת השלטון הצרפתי באלג'יריה והסרט לא רק מתעד את הבניינים, אלא גם חושף את הבדלי התרבויות. אלג'יריה קיבלה עצמאות שמונה שנים אחרי מותו של פרה והסרט עוקב אחרי המהפך הפוליטי והתרבותי באמצעות האדריכלות. בצרפת, עבודותיו של פרה הן ברובן אתרים לשימור שהוצאו למעשה מההיסטוריה. באלג'יריה הן משמשות בחיי היום-יום, מתבלות ומשתנות בהתאם.

כך, לדוגמה, מועדון היאכטות שתיכנן פרה בבירה אלג'יר: בעת שנבנה בעידן הצרפתי הוא היה מבנה יוקרתי; כיום הוא מבנה מוזנח המשמש מספנה לסירות דיג. ב"מערב" הוא לבטח היה נהפך למבנה מלוקק. אישית אני מעדיף את המספנה באלג'יר, אומר הבמאי. מאותה עמדה, רומנטית במידה רבה, כמעט בכל הצילומים בצרפת הרחובות שוממים מאדם, מבני הציבור ריקים ומזג האוויר סגרירי, ואילו באלג'יריה הרחובות והמבנים הומי אדם, מזג האוויר שמשי, ים-תיכוני, שלא לומר מזרחי, והנוף הבנוי מדהים. עושה חשק לבקר שם.

הסרט יוקרן ב-22 בחודש ב-10:30 בסינמטק חיפה, וב-27 בחודש ב-11:45 במוזיאון טיקוטין בחיפה (בניין נאה בזכות עצמו - לתשומת לבו של אורח הכבוד בפסטיבל השנה, הקולנוען [פיטר גרינאוויי](#), יוצר הסרט "כרס של ארכיטקט").